

Oponentský posudek bakalářské práce

Název práce: Krize současné české rodiny a její možný vliv na morálku dětí v mladším školním věku

Autor práce: Petra Sobková

Obor studia: Pedagogika volného času – kombinované studium

Posudek vypracoval: Lukáš Novák, Ph.D.

Datum: 3. 5. 2014

Cílem předložené práce podle autorky je „poskytnout ... ucelený přehled vývoje rodiny až po její současný stav a nalezení možných souvislostí mezi všemi změnami, které jsou důsledkem přirozeného vývoje rodiny, či projevy její krize a jejich možného vlivu na rizikové morální jednání současných dětí.“

A. Přednosti práce.

Práce se opírá o celkem širokou základnu odborné literatury, kterou autorka s patřičným odstupem kompiluje. Práce je psána kultivovaným jazykem, prakticky bez formálních (jazykových i jiných) nedostatků.

B. Nedostatky práce.

(1) Celková struktura a logická soudržnost práce. Cílem práce je hledat možné souvislosti mezi současnou krizí rodiny a rizikovým jednáním dětí. Většina práce však k tomuto cíli neslouží, není nijak užitečná při jeho dosahování, a tedy budí dojem pouze jakési „výplně k tématu“. To je případ zejména kapitoly 3, která představuje prostý přehled „nejčastějších projevů rizikového morálního jednání dětí“; ovšem i převážná část materiálu ostatních kapitol zůstává při obhajobě centrální teze nevyužita (kap. 1.2, výklad o „výchovných stylech“ v kap. 1.3, kap. 1.4, aj.).

Deklarovaným tématem práce a obhajobou své teze se autorka ve skutečnosti zabývá teprve na pouhých dvou a půl stránkách závěrečné čtvrté kapitoly, přičemž logická souvislost tohoto textu s předchozími výklady je omezená. Autorka nedochází k žádným originálním závěrům, ale víceméně shrnuje známé závěry ze svých zdrojů, kdy jako hlavní zdroj problémů ve fungování rodiny vidí její přetíženost. Žádná hluboká analýza problému se tedy nekoná – téměř se zdá, že obhajovaný závěr byl autorce jasný už od začátku a během práce jej nijak podstatně nezněnila ani neprohloubila.

(2) Kapitola „Historický pohled na rodinu“. Tato kapitola má zřejmě naplnit deklarovaný záměr „poskytnout ucelený přehled vývoje rodiny...“. O ničem takovém však nemůže být ani řeči. Autorka podává na třech stránkách několik extrémně povrchních, selektivních, schématických, zjednodušených, a v některých případech vysoce sporných, ideologických či nepravdivých tezí – šokuje například aplikace primitivních marxistických vyprávěnek o „prvobytně pospolné společnosti“ a přechodu k „otrokářskému řádu“. Člověk až žasne, jak detailní informace o sociální organizaci pravěké společnosti autorka má: odkud například autorka ví, že klany byly „spojeny pokrevním příbuzenstvím, jednotným náboženstvím a stanovenými pravidly, nad jejichž dodržováním dohlížela rada starších“? Snad z archeologických nálezů typu úlomky kostí, pěstní klíny či kresby zubů v jeskyních? K takovým úletům by snad už v bakalářské práci docházet nemělo. To autorka neměla možnost opatřit si nějaké solidní zdroje? Naštěstí ovšem autorka z této kapitoly, jak už bylo řečeno, prakticky nic nevyvozuje.

(3) Psychologicko-sociologická redukce etických pojmů. Za nejpodstatnější nicméně pokládám problém, který je pro psychologicko-sociologické přístupy k etickým tématům typický: totiž konfúze psychologických a sociologických kategorií s kategoriemi etickými, resp. implicitní redukce těch druhých na ty první. V předložené práci se tato konfúze či implicitní redukce projevuje zejména v kapitolách 2.1 a 2.2, kde se autorka zabývá pojmy „morálka“ a „hodnoty“, ale promítá se do celého autorčina přístupu.

Tyto výrazy se typicky užívají ve dvojím (resp. trojím), zásadně odlišném smyslu: totiž (ia) psychologickém či (ib) sociologickém, a (ii) etickém. Ve smyslu psychologickém/sociologickém se hodnotou míní „to, co je za hodnotné považováno (jedincem, společností); hodnota ve smyslu etickém je pak to, co hodnotné skutečně je (ať už „hodnotností“ míníme cokoliv). Analogické rozlišení pak platí pro pojem morálky. Soubor pravidel, jejichž dodržování společnost očekává od svých členů, aby mohla fungovat (str. 19), je morálka v sociologickém smyslu; o takto sociologicky zakotvené morálce se však stále ještě můžeme ptát, zda je objektivně platná, zda je v souladu s objektivně platným mravním řádem. Právě na tento objektivní mravní řád ve smyslu etickém se odvolával například norimberský soudní tribunál, když odsuzoval nacistické zločiny, které byly namnoze v plném souladu s panující morálkou společenskou. Podobná otázka vzniká i o hodnotách „determinovaných společensky“ (str. 24), nebo takových, které „vznikají celý život“ (str. 23). Etické hodnoty nijak „nevznikají“, nýbrž jsou prostě dány a během života objevovány; a jsou-li objektivní, pak nemohou být determinovány pouze společensky, nýbrž musí mít nějaké metafyzické zakotvení. Společensky determinovány jsou hodnoty v sociologickém smyslu, a během života vznikají hodnoty subjektivně-psychologické – tj. subjektivní představa o tom, v čem spočívají objektivní hodnoty. Tato představa ovšem může být mylná, a společností vyznávané hodnoty nemusí být hodnotami skutečnými.

Autorka oprávněně klade na hodnoty a morálku velký důraz; tím, že jí však uniklo toto zásadní rozlišení (autorka cituje mnoho různých systémů klasifikace hodnot, ovšem vždy jde o klasifikaci podle kritéria obsahového, nikoliv na základě zdroje a založení těchto hodnot), zbavila se možnosti proniknout ke skutečnému jádru problému, o kterém píše: a tím je otázka, nakolik se „psychologické“ a „sociologické“ poněti o hodnotách v současnosti vzdálilo skutečným, objektivně platným hodnotám v etickém smyslu. Krize rodiny totiž přece nespočívá v tom, že by rodiny již svým dětem nepředávaly žádné hodnoty v psychologickém smyslu, nebo že by ve společnosti již nevládla nějaká pravidla. Problém je spíše v tom, že vládnoucí společenské normy a psychologické hodnoty, které děti získávají v rodinách, jsou ve svém důsledku destruktivní pro společnost i jednotlivce, a tedy zjevně neodpovídají skutečným, objektivně platným hodnotám a normám. Z autorčina textu je průběžně zřejmé její negativní hodnocení současného stavu morálky společnosti, masmédií atd., ale její neschopnost vymanit se ze sociologicko-psychologického způsobu uvažování jí neumožňuje tento postoj nijak explicitně zdůvodnit – a tím i proniknout k příčinám daného negativního stavu. Když na str. 31 např. tvrdí, že „je nutné, aby byly dětem předány všechny důležité hodnoty, ve kterých nefiguruje pouze materiální zaměření“, nemá a nemůže mít tuto tezi nijak podloženu, protože na psychologické a sociologické rovině nelze nalézt kritérium pro rozlišení, které hodnoty jsou „důležité“ a které nikoliv; nepodložené musí zůstat odmítnutí „úspěchu“ jako hodnoty (str. 38); bez objektivního pojmu morálky nelze oprávněně mluvit o „morálním deficitu“ (str. 32), když dále autorka popisuje „rizikové morální jednání dětí“, její hledisko je opět pouze sociologické (vztah jednání ke společenským normám), atd. atd.

V práci vlastně vůbec chybí schopnost překročit psychologické a sociologické kategorie a položit problém na rovině etické a filosofické; potřeba tohoto překroku přitom vyplývá z tématu samotného a autorka je k němu tlačena. Tak na str. 18 např. autorka sice píše o „lidskosti“ a „duchovní strážce člověka“, což jsou filosofické kategorie, ale naprosto nekompetentně – například „lidskost“ vymezuje jako „jakousi emocionalitu a citlivost“. Tou ovšem oplývají i např. kočky. A přitom právě pokus nějak adekvátněji

Teologická
fakulta
Faculty
of Theology

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

vymezit pojem lidskosti či lidství se mohl stát tolik potřebným fundamentem pro filosoficky a eticky ukotvený pohled na krizi rodiny, její příčiny a mravní důsledky.

Celkové hodnocení práce. Na základě výše uvedeného lze práci celkově charakterizovat jako pokus řešit otázku, která má v posledku etickou povahu, neadekvátními teoretickými prostředky sociologickými a psychologickými. V tom vidím zásadní problém celé práce. Druhý problém je pak nízká logická soudržnost celé práce a celkově zanedbatelný originální přínos práce, kdy argumentace pro obhajovanou tezi je velmi stručná a do značné míry nezávislá na předchozím obsahu práce. Práci přesto doporučuji k obhájení, nicméně vzhledem k uvedeným selháním navrhuji hodnocení *dobře*, či při nejlepším (při velmi dobrém výkonu při obhajobě) *velmi dobře*.

Lukáš Novák, Ph.D.